

REVUE FRANÇAISE DE SOCIOLOGIE

Broj 3, srpanj—rujan 1974.

Claude Dubar: Konfesionalna struktura i društvene klase u Iranu; Daniel Bertaux: Biografska društvena mobilnost. Kritika transverznog pristupa; Maurice Garnier i Lawrence Hazelrigg: Profesionalna mobilnost u Francuskoj u usporedbi s mobilnošću u drugim zemljama; Jean Lapointe i Guy Lecavalier: Napomene o funkcionalnoj paradigmi u istraživanju društvene promjene; Mortéza Kotobi i Michel Villette: Metodološki problemi ankete u zemljama u razvoju. Slučaj Irana.

M. Garnier i L. Hazelrigg

PROFESIONALNA MOBILNOST U FRANCUSKOJ U USPOREDBI S PROFESIONALNOM MOBILNOŠĆU U DRUGIM ZEMLJAMA

Prema teoriji konvergencije, pošto se dostigne izvjesni nivo industrijskog razvoja, stupanj se profesionalne mobilnosti počinje izjednačavati u svim industrijaliziranim društvima. Autori ovog članka smatraju da su se uglavnom sve dosadašnje kritike teorije konvergencije bazirale na ograničenim ili čak netočnim empirijskim podacima.

Ova se studija zasniva na reinterpretaciji podataka prikupljenih u Francuskoj, Italiji, Japanu, Švedskoj, Australiji i SAD-a, a istražuje odnose između razine industrijskog razvoja i profesionalne pokretljivosti.

Najprije navode rezultate i zaključke nekoliko komparativnih studija profesionalne stratifikacije čiji su autori francuski sociolozi. Neki među njima smatraju da u Francuskoj postoji vrlo velika profesionalna mobilnost, dok drugi,

koji su brojniji, tvrde da je u Francuskoj stupanj mobilnosti izrazito nizak u odnosu na druge zemlje. Autori pretpostavljaju da je ova konfuzija rezultat nejasne upotrebe nekih pojmova kao što su »sličan« ili »različit« (kad se govori o usporedbi). Isto tako smatraju da je teško odrediti »uniformnost« karakteristika industrijskih društava (budući da ne postoji nikakvo prethodno razmatranje »forme«), te da ova konfuzija možda proizlazi i iz divergentnih ideologijskih i sociologijskih pozicija.

Najpoznatiju francusku studiju o društvenoj pokretljivosti napisao je Brésard. Iako Garnier i Hazelrigg smatraju da je uzorak bio malen (N = 3.076), ipak ističe da je Brésard pokazao da je broj pojedinaca koji nisu napredovali bio veći od broja onih koji su promijenili zanimanje. I to stoji kad se radi o profesijama visokog prestiža. Vrlo je općenito zaključio da je stabilitet od jedne do druge generacije statističko pravilo. Ovakav se zaključak u principu ne razlikuje od zaključaka anketa provedenih na nacionalnom uzorku u drugim industrijskim zemljama.

Zaključci do kojih su došli drugi istraživači slični su ili kompatibilni sa Brésardovim. Jednom riječi, oni koji su rođeni u privilegiranim sredinama uspijevaju zadržati svoj visoki status.

Desabie također smatra da je stupanj mobilnosti nizak. On je analizirao kohortu između 40. i 59. godine starosti.

Levy-Leboyer tvrdi da odsustvo mobilnosti ne znači da je francusko društvo statično. Upozorava da ne treba miješati realnu nejednakost ulaska u više klase i ne manje realnu jednakost šansi na prvom koraku. Također tvrdi da relativna mobilnost ne zavisi o podrijetlu.

Studija I.N.S.E.E. (rađena 1964., a objavljena 1966. i 1967.) značajno se razlikuje od spomenutih studija. Temelji se na vrlo velikom tehnički izvanrednom uzorku i bogatom obavještenjima

o raznim karakteristikama koje su potrebne sociologu u analizi procesa koji vode profesionalnom uspjehu. Bertaux, koji je reanalizirao neke rezultate ovog istraživanja, došao je do slijedećeg zaključka: »Jasno je da je glavni fenomen koji karakterizira 'društvenu mobilnost' u Francuskoj ... imobilnost«.

Girard u svojoj novijoj knjizi podsjeća da u brojnim profesijama (osobito onima visokog statusa) sinovi nasljeđuju očeve i, ako postoji mobilnost, ona se manifestira u srednjim klasama. Girard je jedan od rijetkih francuskih sociologa koji je analizirao francusko društvo uspoređujući ga s ostalima. Ove usporedbe dovele su ga do zaključka da se Francuska osjetno ne razlikuje od ostalih promatranih u pogledu profesionalne mobilnosti.

U daljem tekstu autori iznose metodu svoje analize i samu analizu. Oni su se također koristili studijom I. N. S. E. E. za utvrđivanje mobilnosti u Francuskoj. Proučavali su profesije onih koji su rođeni poslije 1918, a još su između 1959. i 1964. bili aktivni. Također su proučavali profesije njihovih očeva. Istraživači napominju da se dob ispitanika u Francuskoj sasvim ne poklapa s dobi ispitanika u ostalim zemljama. Osim ovog ograničenja postoji još jedno: s obzirom da se ispituje samo jedna kategorija ljudi koji rade najmanje pet godina, nemoguće je uspoređivati njihovo prvo zanimanje s prvim zanimanjem oca.

Evo do kojih su rezultata došli autori ove studije:

1. Francuska nema stroži sistem stratifikacije od ostalih zemalja. Naravno, postoje razlike u sistemima stratifikacije među industrijskim društvima. Francuska, zajedno s Italijom, posjeduje najniži stupanj mobilnosti. Autori ipak ne prihvaćaju teoriju konvergencije. Smatraju da različita društva u toku industrijalizacije, zavisno od posebnih prostornih i vremenskih uvjeta, stvaraju svoje iskustvo i zadržavaju svoju individualnost, iako se međusobno manje razlikuju nego što se razlikuje neka od tih zemalja od jedne neindustrijske.

2. Neki podaci pokazuju da je ulazak u najcjenjenije profesije mnogo teže ostvarljiv za sina poljoprivrednika ili radnika u Francuskoj nego u ostalim promatranim zemljama. Ali, iako je regrutiranje elite važan element, ipak se ne reflektira automatski na fenomen mobilnosti u cjelini. Došli su do istog

zaključka kao i Girard, naime, da je mobilnost u srednjim sektorima mnogo češća nego na vrhu ili u bazi hijerarhije. A to se može reći za svako industrijsko društvo.

3. Autori također ne odbacuju često ponavljajuću tezu o tome kako francuske institucije blokiraju pokretljivost. S jedne strane, ta se teza može primjeniti na svako ljudsko društvo, jer unutar jedne hijerarhije uvijek postoji izvjesna selekcija. S druge strane, ova teza može biti sasvim ili djelomično valjana kada se koristi u komparativnom kontekstu i kada se primjenjuje ili na specifične strukture ili na posebnu organizaciju.

4. Kada se analizira proces a ne stupanj pokretljivosti onda se otkriva značajna razlika između Francuske i ostalih industrijskih društava. Kada su autori dekomponirali utjecaj očeve profesije na sina otkrili su da je zanimanje sina više determinirano zanimanjem oca nego studijem. Utjecaj obrazovanja slabiji je od utjecaja očeve profesije. U Americi naprotiv, zanimanje oca determinira obrazovanje sina, a to obrazovanje određuje društveni uspjeh.

Maja Štambuk

THE POLISH SOCIOLOGICAL BULLETIN

Vol. 14, br. 1—2 (27—28), 1973.

Studije

Antonina Kłoskowska: Kulturna determinacija stavova; Adam Podgórecki: Zakon i pravda — Središnji pojmovi i problemi; Maria Nowakowska: Model znanstvene karijere; Jan Turowski: Proces reintegracije u postrevolucionarne zajednice u Poljskoj; Stefan Nowakowski: Modernizacija kao rezultat urbanizacije jedne industrijske regije; Andrzej Tymowski: Uvjeti života obitelji sa tjednim i mjesečnim primanjima u Poljskoj; Jolanta Kulpieńska i Piotr Tobera: Praktična primjena industrijske sociologije u Poljskoj; J. Gustaw Borowski i Wiesław Wiśniewski: Faktori koji uvjetuju sudjelovanje studenata u dobrovoljnom socijalnom radu.

Bilješke o istraživanjima

Piotr Kryczka: Susjedstva i društvena kontrola u novim stambenim naseljima